Debreczeni Tibor

NAPLÓ, 2012

Fényképen édesanyámmal

Szemben velem a keskeny polcon, a számítógépem monitora mögött egy huszonötször tizenötös fénykép. Megszoktam, hogy ott van, de csak most, évek után bámulok rá igazán. Édesanyám látható rajta, meg jómagam. Felnagyított amatőr kép. A feleségem készítette. Anya ül a fotelben, mellette a fotel karfáján, én. Jobb kezem a jobb vállán, a mozdulatom karoló. Amolyan kettős portré. Édesanyám előre néz, valószínűen a fényképezőgép lencséjébe. Mosoly húzódik a keskeny szája szélén, én kissé fentebbről, mintegy félprofilból tekintek rá. Az arcomon kevés a fény, a fekete szarukeretes szemüvegem amúgy is beárnyékolja a szememet, de a derű, ami a félhomályon át is sugároz, jelzi, mi itt ketten összetartozunk.

Nyár lehetett, mikor a kép készült, rövid ujjú póló van rajtam, anyukámon is virágos mintájú, könnyű anyagból készült ruha, de a szobában csak motoszkál a fény – késő délután lehetett –, a lámpa fénylő burája is látszik. Hogy segítsük a fotográfust, nyilván felkapcsoltuk a villanyt.

Nézem a fényképet, de most úgy, mint ki a fénykép mögé is lát. Édesanyám ekkor már özvegy, egyedül él a régi lakásban, apa meghalt váratlanul, néhány évvel korábban, s mi fiúk, gyermekei, büszkék vagyunk anyánkra, látszik ez az én felé fordulásomban is, büszkék, amiért nem vesztette el életkedvét, amiért tud örülni, most történetesen annak, hogy itthon van az elsőszülött fia, feleségestől.

Anya annyi idős a képen, mint én most. Magam meg harminc évvel fiatalabb.

Milyen nemes az arca és mennyi életerő sugárzik belőle, én meg, az ötvennégy éves férfi, milyen fiatalnak, s milyen derűsnek látszom!

Nézem egykori magunkat. Óh, a szárnyas idő! Mint repült, óh mint repül! És tolulnának a kérdések, ám visszaparancsolom őket. Ne zavarják az idillt.

„Csak a derű óráit számolom."

„Közbevetőleg: József Attila". Vas István írja

Kezembe került Vas István *Nehéz szerelem* című életrajzi regénye – ő nevezi regénynek, de engem az életrajz szó vonzott –, mit kezembe került, tudatosan levettem a polcról, hogy lefekvés előtt beleolvassak vagy újra beleolvassak. Úgy vagyok, talán írtam is már máskor, valahol, hogy mást, mint életrajzi vonatkozású könyvet mostanában nemigen olvasok, kevés az időm s egyre kevésbé érdekel, hogy mit talál ki, mit fantáziál össze a regényében az alkotója. Az olvasást nem az elején kezdtem, oda lapoztam, ahol író-nevekre bukkantam, Kassákra, Illyésre, Babitsra, Kosztolányira meg Déryre. A kapcsolatok, azok érdekeltek, mint viszonyult hozzájuk a hangját kereső, fiatal, huszonéves Vas István, aki ekkor óhajt polgárból szocialistává válni.

Aztán lecövekelődtem a százötvenedik oldalon, annál a fejezetnél, mely ezt a címet viselte: *Közbevetőleg: József Attila.* Nagyon őszintén, magát sem szépítve ír ez a Vas István, arról ír, hogy senki a kortársak, a barátok közül nem sejtette – ő se – hogy közöttük él az a költő, aki Ady után megteremti a modern magyar költészetet. Kassák Lajos nem közli a lapjában, mivel nem eléggé avantgárd, a szocialista középszernek nem elég szocialista. A *Munka* című lapban le is fasisztázzák. Fenyő László szocialista költő a verseit ízléstelennek és döcögőnek mondja. Illyés Gyula jó költőnek nevezi ugyan, de hát a közepesekről szóló kritikát szokták így kezdeni. Németh László és Füst Milán hidegnek és keresettnek látja József Attila költészetét, és miután Babitscsal fasébа kerül, a *Nyugat*ban nem kap egy jó szót sem. Az irodalmi életben senki nem veszi komolyan, a kihívó hetykeséget, amely magatartására oly igen jellemző, rávetítik a költészetére. Vas István maga írja, hogy ő is csak későn látta meg benne a zsenit, őt is zavarta, hogy Attila a vitatkozásban kötözködő, hogy idegesítő feszültséget gerjeszt, hogy másokról megfeledkezve szenvedélyesen játszik. *„És nem volt a kortársak közt senki – írja –, aki kritikai fegyverét ne döfte volna bele…"*

Ezt csak úgy leírtam, miközben eszembe jutott a régi sláger, hogy is énekeltük egykoron: „az egyiknek sikerül, a másiknak nem."

Akik még élünk, tűnődhetünk, hogy is van ez, mért is van ez.

Fájdalom, hiányzik belőlem a Pál hite

Hogy melyik csatornán láttam az Indiában készült riportfilmet, annak is a közepét, nem emlékszem, nyomkodtam a gombokat, s egyszer csak megálltam.

Egy harminc év körüli, értelmes tekintetű, csontsovány férfit mutatott a kamera – megtudtuk, éhségsztrájkot folytat, mivel a Gangeszt valahol megcsapolják –, egy falnak támaszkodva, lótuszülésben ült, szemközt a szent folyóval. Egy hölgy interjúvolta éppen. Megtudtuk, hogy a férfi nem eszik már hónapok óta, időnként infúziót kap, de ő bírja az éhezést, és addig folytatja a sztrájkját, míg vissza nem kapja a szent folyó a természetes vízmennyiségét.

– Nem fél a haláltól? – kérdezi a riporterhölgy.

– Mért félnék? – válaszolja. Ha meghalok, Istennel egyesülök.

– Tudja, én Európából jöttem – szól a hölgy –, mi nagyon is tudjuk, mi az a halálfélelem.

– Hát persze – feleli az indus –, érthető, a tudomány maguknál megölte a hitet.

S nekem Pál apostol jutott eszembe, vele foglalkozom éppen, bemutatóra készülök, Pál, aki ugyancsak nem félt a haláltól, nem félt, miként a fiatal indus. *„Nekem a meghalás nyereség"*, írta tanítványának az egyik levélben. Hát persze! Hitte ugyanis, hogy Jézussal lesz odafönn.

Mondom a Pál szöveget a drámámban, mondom sokadszor már, s megpróbálom hitelesen és hihető módon mondani. Ám amikor a magam halálára gondolok, elfog a szorongás.

Igen! Hiányzik belőlem az indus hite, a Pál hite.

Sajnos.

Hogy is fejeződik be a monodrámám, az *És ki az a Pál? „Kegyelem nékem és békesség."*

Tisza István kontra Szabó Dezső

Pompás kis antológia. Olvasása felvillanyoz. Legalább is az a rész, amelyről az alábbiakban szólok.

Az idézendő szövegek előzménye. *1910-ben* felingerelte a hír a pedagógusokat, hogy a kormány nem a fizetésüket akarja emelni, hanem a szolgálati időt és a kötelező óraszámot.

Szabó Dezső, aki ekkor középiskolai tanár Székelyudvarhelyen, a tantestület nevében éles hangú kiáltványt fogalmaz. Annak szövegét az országos tanárkongresszus is magáévá teszi. S hogy mi van ebben a kiáltványban? Többek között ez a mondat: *„Meg kell gondolni, hogy a Himnuszt éhes hassal csak egy bizonyos ideig lehet énekelni."* És ellenállásra biztat, összefogásra és sztrájkra.

Tisza István, aki éppen nem miniszterelnök, *Szabadgondolkodás* címen cikket ír a lapjába, a *Házi figyelőbe*, s cikkében nevet nem említve, kitér a vidéki tanár kiáltványára is. Ebből idézek,

A szöveget nem kommentálom.

Tisza István: *„Az atheista és materialista világnézeten felépülő nemzetköziség mind merészebben, mind cinikusabb leplezetlenséggel üti fel fejét, s a magyar fiatalság modern prófétái ki akarják lelkéből ölni a valláserkölcsi világnézetet, a nemzeti ideált…. Micsoda elmaradott ember, aki még ma is nemzetről beszél? A felvilágosodott modern ifjúság ajakán emberiség, világpolgárság a cégér, a minden közcél szolgálata alól felszabadított és minden kötelességérzet nyűgétől megmentett egyén jóllakása a lényeg Ez magva annak a hitvallásnak, amely az eszmélni kezdő magyar fiatalság lelkét a maga egyedül üdvözítő dogmái számára kívánja lefoglalni."*

Szabó Dezső Tisza Istvánnak írt válaszából, mely válasz a *Nyugatban* jelent meg. Ebből idézek. A szöveget szintén nem kommentálom.

Szabó Dezső: *„Kompetens-e a Kegyelmes Úr, hogy elbírálja, mit tesz az ember éhes gyomorral? Nem komikus – s bocsásson meg –, nem szemérmetlen dolog-e, hogy Nagyméltóságod, felröpülve a maga húsz vagy nem tudom, hány ezer holdas nívójára, odaénekli a nyomorgó tisztviselőknek: legyetek idealisták, éhezzetek a hazáért!… De van a gyors éhenhalásnál borzasztóbb: a napról napra való vegetálás, a folytonos süllyedés az adósságokba, a rettentő aggodalom minden darab ruháért, minden kis betegségért. Aztán méltóztassék eltűrni, hogy konstatáljam, hogy egy tanár van olyan kultúrember, mint a Kegyelmes úr. Tessék elhinni, hogy ha a tanár csak századrészét kapná a Nagyméltóságod jövedelmének, nem gondolna a státusrendezéssel… Adják meg az anyagi békét azoknak, kik az ország jövőjét gyúrják, mert ezeknek a nyomora nemzeti veszedelem."*

Mit tennék, ha ellenzéki magyar képviselő lennék Brüsszelben

Tűnődöm, mit tennék, ha ellenzéki magyarként kellene képviselni Magyarországot az EU-ban, Brüsszelben, mit tennék, ha nem értenék egyet a választott magyar kormány politikájával, s szavaznom kellene egy, az országot elítélő javaslatról, olyanról, amely gazdasági következményében a népemet is sújtja.

Tudom magamról, hogy módfelett utálom a kormányfőt, nem értek egyet annak a pártnak a politikájával, melynek képviseletében a miniszterelnök kormányoz, de nem tudom figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a döntés azokat a magyar polgárokat is sújtja, akiknek az adójából én Brüsszelben tanácskozgatok és szavazgatok, nem is akármilyen fizetésért. És nem vagyok cinikus sem,

és nem felejtem, hogy mindenekelőtt – mindegy milyen pártpolitikát képviselek, s milyen pártutasítást kapok – a hazámat szolgálom.

Miután mindezt tisztázom magamban, döntök. Az említett javaslat határozatba hozatalakor tartózkodom a szavazástól, nem voksolok. Csak így lehet tiszta a lelkiismeretem, csak így nem tekinthetnek hazaárulónak.

Öregedésünk diszkrét bája

Az öregedés diszkrét bája, ezt a címet adtuk annak a kuckós összejövetelünknek, melyen el akartuk felejteni, hogy napi élményünk az öregedés durva jeleinek konstatálása. Önirónikus történetekkel bújtunk el a valóság elől, meg vicceket meséltünk s nevettünk magunkon. Nevettünk azon, hogy feledékenyek vagyunk, hogy állandóan keresünk valamit, hogy nehezünkre esik a hajolgatás, szóval, hogy meszesedünk, s fogyóban az erőnk, a nemi potencia is, s hogy régi szép álmok eltörpülnek. Nevettünk, hogy egyre több a vizelési problémánk – van akinek már pészmékere van, másokat meg prosztatával operáltak –, hogy ráncosodunk, és erőfeszítéseket teszünk avégett, hogy kinézzünk valahogy. És többször járunk masszírozásra, pedikűröshöz meg bőrgyógyászhoz, s egyre több kozmetikumot kenünk magunkra.

Nem szóltunk viszont arról, hogy egyre többet járunk temetésekre, egyre többet foglalkozunk a halállal, hogy végrendeletet kellene készíteni, s nehezen viseljük, hogy hovatovább fele sincs az érettségi találkozókon azoknak, akikkel együtt voltunk fiatalok.

De mondtunk szép történeteket az unokákról, dédunokákról, olvastunk verseket a szép öregségről, mesenovellát, gyerekeknek valót, mutattunk képeket a leszármazottakról. Mindent megtettünk annak érdekében, hogy feledjük a tudottat, hogy minden nappal közelebb kerülünk a véghez. Magától értetődő természetességgel vettük tudomásul, hogy kopaszodunk, őszülünk, pocakosodunk, terebélyesedünk, hogy kopunk, akár tetszik, akár nem, hónapról hónapra kopunk.

Mindazonáltal sokat nevettünk, jókat ettünk, ittunk, örültünk egymásnak, beszéltünk erről, arról, amint nyelvünkre jött, s megnyugtatott bennünket az érzés, hogy mi még vagyunk, hogy jól érezzük magunkat egymás társaságában, s mi több, még kedveljük, sőt szeretjük is egymást.
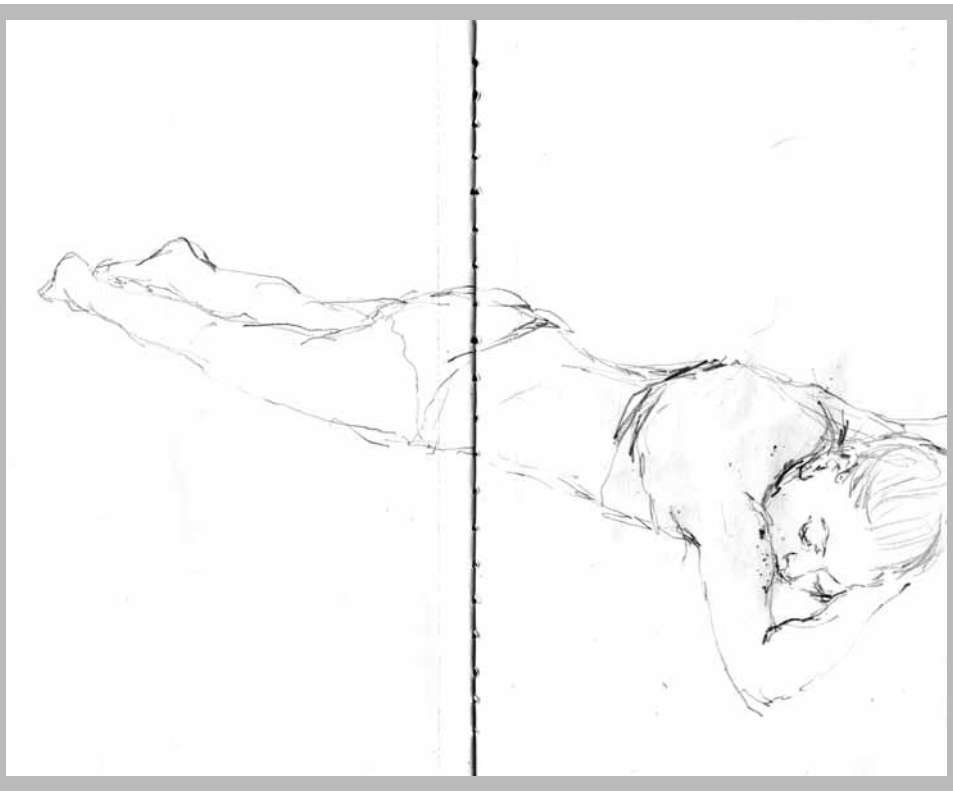
Hát ebből fakad a mi öregedésünk diszkrét bája.